

**LOKALNI PLAN AKCIJE U OBLASTI
INVALIDNOSTI
2010-2015
BIJELO POLJE**

(LPAI)

Bijelo Polje, april 2010.godine

PROFIL OPŠTINE (GEOGRAFSKI DIO)

Opština Bijelo Polje se nalazi u sjeveroistočnom dijelu Crne Gore. Zahvata površinu od 924 km², a okružuje je Pešterska visoravan na istoku, planina Bjelasica na jugu, Sinjajevina i rijeka Tara na zapadu, pljevaljski i prijepoljski kraj na sjeverozapadu i sjeveru. Čine je prirodno-geografske cjeline Bihor i Korita na desnoj i Vraneška dolina na lijevoj strani Lima. Graniči se opštinama: sa juga beranskom, jugozapada i zapada mojkovačkom i sjeverozapada pljevaljskom opštinom.

Opština ima 98 naselja sa 50.284 stanovnika po popisu iz 2003. godine, sa prosjekom naseljenosti 54,4 stanovnika na 1 km². Bijelo Polje sa 15.883 stanovnika, sa prigradskim naseljima, predstavlja najveću urbanu aglomeraciju u opštini. U njemu su skoncentrisani administrativni, kulturno-obrazovni, zdravstveni, privredni, sportski i drugi objekti. Grad se širi na rječnim terasama i na pregibu između njih, sa nadmorskom visinom od 565 do 575 metara.

Bijelo Polje je treća opština u Crnoj Gori po broju stanovnika, a po prostranstvu četvrta (6.96% površine Crne Gore).

Od svih gradova na sjeveru Crne Gore, Bijelo Polje ima najpovoljniji geografski položaj. Nalazi se na raskrsnici važnih puteva: na pruži Beograd-Bar, na magistrali koja od Beograda vodi prema moru; dobre su veze prema Pljevljima i Žabljaku niz kanjon Tare, prema Beranama, Plavu i Rožajama i dalje Ibarskom magistralom prema Srbiji.

Drumska udaljenost Bijelog Polja od većih gradova: Bar 198 km, Budva 194 km, Nikšić 170 km, Podgorica 121 km, Priština 181 km, Užice 140 km, Beograd 345 km, Novi Sad 400 km.

Naselja u blizini Bijelog Polja: Nedakusi, Potkrajci, Sutivan, Dobrakovo, Rasovo, Rakonje, Kruševo, Ravna Rijeka se razvijaju kao prigradska naselja koja se nalaze na glavnim saobraćajnicama (put i pruga Beograd-Bar).

Perspektivu razvoja opštine predstavljaju poljoprivreda i turizam. Područje Bijelog Polja je pogodno za razvoj stočarstva i voćarstva. Dugoročna perspektiva razvoja opštine je u otkrivanju i korišćenju mineralnih i termalnih voda, otvaranju planine Bjelasice sa svim njenim potencijalima za razvoj turizma i poljoprivrede i otvaranje Đalovića i Novakovića pećine.

UVOD I PRINCIPI AKCIONOG PLANIRANJA

UVOD

Osnovne smjernice za izradu Lokalnog plana akcije u oblasti invalidnosti (LPAI) su Standardna pravila UN u oblasti invalidnosti. Njihova svrha je da osobe sa invaliditetom (OSI) uživaju ista prava i imaju iste obaveze kao i ostali članovi društva u kome žive.

Organizacije osoba sa invaliditetom (OOSI) su na osnovu Standardnih pravila i "Agende 22", odredile popis potreba u lokalnoj zajednici.

Predsjednik opštine Bijelo Polje je 13.03.2009 godine donio Odluku o pristupanju izradi Lokalnog plana akcije u oblasti invalidnosti za period 2010.-2015. godine, i formirao radnu grupu sa zadatkom da identifikuje postojeće stanje, prisutne slabosti, istakne potencijale i prednosti za rješavanje problema u ovoj oblasti, utvrdi Program aktivnosti i odredi prioritete kao strategiju za realizaciju Plana.

Na osnovu sagledavanja stanja i iskazanih potreba u ovoj oblasti radna grupa za izradu LPA u oblasti invalidnosti koju čine predstavnici lokalne uprave i OOSI, pristupila je izradi LPA i na osnovu ustanovljenih kriterijuma utvrdila određene prioritete.

Lokalni plan akcije u oblasti invalidnosti donosi se za period 2010.-2015. godine.

Šta je lokalni plan akcije u oblasti invalidnosti

Lokalni plan akcije u oblasti invalidnosti (LPAI) je dokument koji odlučuje o tome kako će lokalna zajednica uključiti pitanja invalidnosti u glavne tokove politike. Plan iznosi osnovu konkretnih mjera koje treba preduzeti da bi se obezbijedilo puno učešće osoba sa invaliditetom u svim oblastima društva.

Lokalni plan se zasniva na potrebama osoba sa invaliditetom i razmatra na koji način se postojeći resursi mogu iskoristiti kako bi se obezbijedilo njihovo učešće.

Plan je urađen na osnovu realne procjene potreba populacije OSI i adekvatnih prilika u lokalnoj zajednici, sa ciljem da se nađu primjenljiva i realna rješenja.

Vizija

Vizija LPAI je stvaranje jednakih mogućnosti u zajednici za sve građane.

Misija

Misija LPAI je primjenom propisanih standarda obezbijediti uslove kroz institucionalna rješenja sa ciljem kvalitetnog zadovoljenja potreba OSI u zajednici. U tom pravcu „ preduzeti sve odgovarajuće mjere kako bi uklonili diskriminaciju po osnovu invalidnosti koju vrši bilo koje lice, bilo koja organizacija ili privatni preduzetnik“ (Konvencija UN, čl.4).

Ko su osobe sa invaliditetom

Pod osobama sa invaliditetom podrazumijevaju se osobe sa urođenom ili stečenom fizičkom, senzornom, intelektualnom ili emocionalnom umanjenom sposobnošću koje usled društvenih ili drugih prepreka nemaju mogućnost ili imaju smanjene mogućnosti da se uključe u aktivnosti društva na istom nivou sa drugima, bez obzira na to da li mogu da se ostvaruju pomenute aktivnosti uz upotrebu tehničkih pomagala ili uz službe podrške.

Pri planiranju mjera primijenjen je model koji probleme osoba sa invaliditetom shvata kao socijalno definisan i kreiran problem kao proizvod socijalne organizacije i stavlja težište na barijere sa kojima se OSI suočavaju u svakodnevnom životu- kako kao pojedinci, tako i kao grupa.Što se tiče potreba OSI, ne radi se o izdvojenim neobičnim ili posebnim potrebama ovih lica, već samo o posebnim modalitetima zadovoljavanja univerzalnih potreba svakog čovjeka.Akcenat se stavlja na preostale sposobnosti OSI, a ne na njihovu invalidnost.Pružanje jednakih mogućnosti se postiže putem tzv. "pozitivne diskriminacije", odnosno „ afirmativne akcije“ prava koja uživaju ova lica, čime oni afirmišu svoje preostale potencijale.

Ko su partneri u izradi LPAI

Polazeći od opredjeljenja i ciljeva Strategije za integraciju osoba sa invaliditetom u Crnoj Gori,Vlade Crne Gore, organizacije osoba sa invaliditetom (OOSI) zbog problema i vrlo teškog položaja osoba sa invaliditetom kako u društvu uopšte tako i u lokalnoj zajednici, formirale su Koaliciju organizacija osoba sa invaliditetom pod nazivom „Savez OOSI“.Članice Koalicije su: Udruženje paraplegičara B.Polje, Udruženje za pomoć hendikepiranim licima B.Polje, Udruženje roditelja djece i omladine sa posebnim potrebama „ Oaza“, Organizacija gluvih i nagluvih B. Polje i Mojkovac i Organizacija slijepih B.Polje i Mojkovac.

Učešćem osoba sa invaliditetom u izradi LPAI vrednuje se iskustvo OSI i uvažava stav da su oni najbolji predstavnici i poznavaoци problematike invalidnosti, odnosno princip Međunarodnog pokreta OSI „ ništa o nama bez nas“.

Koalicija OOSI u saradnji sa lokalnom upravom Bijelo Polje, kroz Lokalni plan akcije u oblasti invalidnosti uključuje pitanja invalidnosti u glavne tokove politike lokalne zajednice.

Ovim planom će se unaprijediti postojeća politika lokalne zajednice prema osobama sa invaliditetom u cilju osiguravanja njihovog ravnopravnog uključivanja u društvenu zajednicu.Aдекватna politika usmjerena prema OSI podrazumijeva donošenje plana akcije za uključivanje OSI koji obezbjeđuje promovisanje osnovnih ljudskih prava i temeljnih sloboda ovih lica,kao i poštovanje socijalne pravde, dostojanstva i vrijednosti svake osobe.LPAI se odnosi na sve osobe , bez obzira na okolnosti nastanka invaliditeta.

LPA u oblasti invalidnosti će analizirati kako se resursi mogu prerasporediti i postaviti njihov prioritet kako bi Opština stalno radila na razvoju svoje politike u oblasti invalidnosti i na povećanju uključenosti ciljne grupe.

LPA u oblasti invalidnosti treba da sadrži jasne ciljeve, metode, konkretne mjerljive i realne mjere, vremenski okvir i jasnu raspodjelu odgovornosti.

Plan je urađen na osnovu realne procjene potreba populacije OSI i adekvatnih prilika u lokalnoj zajednici, sa ciljem da se nađu primjenjiva i realna rješenja.

Svrha i ciljevi Plana

Svrha ukazuje na razlog donošenja dokumenta. Svrha LPA u oblasti invalidnosti je uspostavljanje najšireg normativnog okvira za definisanje politike prema OSI u skladu sa socijalnim modelom pristupa invalidnosti.

Glavni cilj LPA u oblasti invalidnosti je unapređenje položaja OSI u opštini Bijelo Polje i njihovo uključivanje u sve oblasti društva na ravnopravnoj osnovi. Ovaj cilj razrađuje se kroz opšte ciljeve, kao multidisciplinarne i multiresorne, koji se sprovode kroz posebne ciljeve i mjere unutar svake oblasti Plana.

Opšti ciljevi Plana su:

- * zaštititi i unaprijediti prava OSI razvojem efikasnog sistema pravne zaštite, razvijanjem prevencije i sprečavanja diskriminacije;
- * obezbijediti uslove za puno i aktivno učestvovanje OSI u svim oblastima društvenog života na ravnopravnoj osnovi kroz razvoj i primjenu politike pružanja jednakih mogućnosti, posebno u oblastima zapošljavanja, rada, obrazovanja, kulture i stanovanja;
- * obezbijediti socijalne, zdravstvene i druge usluge osobama sa invaliditetom u skladu sa njihovim realnim potrebama i u skladu sa propisanim standardima;
- * osigurati pristup osobama sa invaliditetom njihovom životnom okruženju, sredstvima javnog prevoza, institucijama, uslugama, sistemima komunikacije i informacijama planskim i osmišljenim uklanjanjem barijera i izgradnjom pristupačnih objekata i usluga
- * senzibilisati društvo za probleme i prava OSI sistematskom i planskom edukacijom, informisanjem i uklanjanjem postojećih stereotipa i predrasuda.

LPAI definiše osnovne principe djelovanja:

- * socijalna integracija,
- * samopredstavljanje,
- * participacija,
- * afirmativna akcija,
- * poštovanje različitosti,
- * jednake mogućnosti,
- * zabrane diskriminacije,
- * poštovanje prava čovjeka,
- * rodna ravnopravnost,
- * decentralizacija,
- * održivost.

OPIS POSTOJEĆEG STANJA

Nema preciznih i pouzdanih podataka o osobama sa invaliditetom (OSI), naročito o karakteru, vrstama i nivou oštećenja, a ne postoje ni cjeloviti statistički ili drugi valjani podaci o broju OSI na lokalnom nivou. Organi i institucije, koji pružaju određene vrste usluga i servisa osobama sa invaliditetom, vode parcijalne evidencije o korisnicima svojih usluga.

Prema podacima Svjetske zdravstvene organizacije (SZO) procijenjuje se da u Crnoj Gori ima najmanje 10% osoba sa invaliditetom od ukupne populacije, što znači da u opštini Bijelo Polje živi oko 5.000 osoba sa invaliditetom.

Nacionalni izvještaj o položaju OSI u Crnoj Gori, koji su uradili Udruženje paraplegičara Crne Gore i Savez slijepih Crne Gore sadrži sliku trenutnog položaja OSI u Crnoj Gori. Ovaj dokument poslužio je i kao osnova za opis postojećeg stanja i problema u oblasti prava OSI.

Ako se tačan broj OSI ne zna, nesumnjivo se zna da ova populacija spada u najsiromašnije i najmarginalizovanije društvene grupe. U mnogim zvaničnim dokumentima OSI su prepoznate kao kategorija stanovništva koja se nalazi na donjoj ljestvici siromaštva i socijalne isključivosti. Na to je jasno ukazano i u Strategiji za suzbijanje siromaštva i socijalne isključenosti u Crnoj Gori, koja predstavlja jednu od osnova za dalje rješavanje ovog kompleksnog, multisektorskog problema. Osobama sa invaliditetom postavljaju se brojne fizičke i društvene prepreke koje otežavaju zadovoljavanje elementarnih bioloških, psiholoških i socijalnih potreba. Znatno broj njih živi u okruženju diskriminacije, predrasuda, neznanja i neinformisanosti, sa nezadovoljenim elementarnim potrebama.

Pregled po odabranim prioritetnim oblastima

Podizanje svijesti

Jedan od veoma bitnih razloga za ovako loš položaj OSI je nedovoljno razvijena svijest o njihovim pravima, potrebama i mogućnostima, kako u ukupnom društvenom okruženju tako i kod samih OSI. To je posledica primjene medicinskog tj.tradicionalnog modela pristupa OSI koji ističe nesposobnost OSI za samostalan rad i život, pa su oni, uglavnom, zatvoreni u svojim stanovima i kućama i niti pokušavaju, niti imaju dovoljno podrške da pokušaju da od pasivnog člana postanu aktivni i korisni članovi društva.

Ovakvu situaciju pojačava nedostatak resursa zajednice za OSI kao što su: servisi podrške, pristupačna okolina, pristupačne informacije, adekvatna pomagala.

Organizacije OSI sa svojim skromnim resursima rade na pozitivnim promjenama u društvu kroz promovisanje prava, potreba i mogućnosti OSI, organizovanjem seminara, predavanja i tribina kao i realizacijom projekata, što dovodi i do veće senzibilnosti javnosti o OSI.

Lokalna zajednica doprinosi podizanju nivoa svijesti o OSI kroz informativni program lokalnog radija i drugih sredstava javnog informisanja u sklopu kojih se prate sve značajne aktivnosti organizovanja OSI.

Rehabilitacija i medicinska njega

Rehabilitacija i resocijalizacija OSI u Bijelom Polju nije zastupljena na potreban i sveobuhvatan način.Kad se radi o medicinskoj rehabilitaciji pri Domu zdravlja postoji služba za fizikalnu rehabilitaciju, koju OSI vrlo malo ili nimalo ne koriste, jer je ona prvenstveno namijenjena urgentnim slučajevima, a i nedovoljan je kapacitet osoblja i prostorija da bi zadovoljio potrebe OSI.Za djecu ometenu u razvoju obezbijeđena je rehabilitacija u Dnevnom centru „Tisa“ i „Igračkoteci“ Udruženja roditelja djece sa posebnim potrebama, kao i u Centru za podršku djeci sa posebnim potrebama pri Domu zdravlja..

Psiho-socijalnim osnaživanjem OSI uglavnom se bave organizacije OSI.

Servisi podrške

Još uvijek nemamo razvijene službe podrške kako bi se povećao nivo samostalnosti OSI u svakodnevnom životu (personalna asistencija, služba prevodilaca za znakovni jezik, prilagođen prevoz djece i omladine sa invaliditetom koja se školuju).Ne postoji prilagođen prevoz za osobe sa invaliditetom kao ni informacije na Brajevom pismu.Ne koriste se psi vodiči za osobe sa oštećenjem vida ili psi pomagači za osobe sa motoričkim smetnjama.

U okviru Dnevnog centra „Tisa“ vrši se stručna pomoć djeci i omladini sa invaliditetom kao i u okviru Savjetovaništa za mlade i „Igračkoteke“.

U organizaciji Saveza slijepih počela je obuka slijepih i slabovidih lica za kretanje uz pomoć bijelog štapa.

Postoji služba gerontodomaćica pri Zavodu za zapošljavanje- Biro rada Bijelo Polje, ali se u zanemarljivom broju slučajeva brinu o OSI, većinom služe za potrebe starih i iznemoglih lica.

Pristupačnost

Pristupačnost izgrađenoj okolini, informacijama, komunikacijama i prevozu je nedovoljna, a to je ključna oblast u stvaranju uslova za jednako učešće OSI u svim sferama života. Nepristupačnost može povećati socijalnu ekskluziju kroz limitirajući pristup ključnim servisima kao što su zdravstvene ustanove, cjeloživotno učenje, kultura, sport i rekreacija.

OSI u opštini Bijelo Polje zbog arhitektonskih barijera, neprilagođenih prostorija kao i predrasuda, nijesu u mogućnosti kako da prate, tako i da se bave sportskim i kulturnim sadržajima našeg grada.

Zanemarljiv je broj objekata koji su bez arhitektonskih barijera, sa urađenim ulaznim rampama (kose ravni), liftovima i dr. Prilaz – ulaz OSI pojedinim ustanovama je obezbijeđen izradom ulaznih rampi ali samo u prizemlje objekta.

Informacije nisu dostupne za slijepa lica (Brajevo pismo, audioformat i internet), niti gluvim licima ne postoji niti jedna informativna emisija na lokalnim medijima sa znakovnim prevodom. Ni u jednoj školi nema opreme za Brajevu azbuku, zvučnih, slušnih i drugih pomagala koja su potrebna djeci sa invaliditetom.

Bezbjednost osoba koje koriste invalidska kolica u saobraćaju je na niskom stepenu, prije svega zbog nemogućnosti da koriste trotoare za svoje kretanje jer na raskrsnicama nema spuštenih ivičnjaka na trotoarima.

Obrazovanje

Shodno Zakonu o vaspitanju i obrazovanju djece sa posebnim potrebama i Strategiji o inkluzivnom obrazovanju u osnovnim školama, djeca sa umjerenim smetnjama su uključena u rad specijalnih odjeljenja (OŠ.“D.Korać“), a djeca sa lakim smetnjama u inkluzivnu nastavu redovnog obrazovanja.

Za izvođenje inkluzivne nastave a od strane organizacija OSI angažovani su asistenti u nastavi kao vid podrške djeci sa smetnjama.

U skladu sa pomenutim Zakonom i Pravilnikom o kriterijumima za određivanje oblika i stepena nedostataka, smetnje odnosno poremećaja djece i mladih s posebnim potrebama i načinu uključivanja u obrazovne programe radi bližeg regulisanja procesa vaspitanja i obrazovanja djece sa posebnim potrebama, pri opštini je formirana Komisija za usmeravanje djece sa posebnim potrebama.

Zapošljavanje

Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom se ne primjenjuje kako u pogledu odredbi o obaveznosti zapošljavanja lica sa invaliditetom tako i odredbi o uplati u Fond, kao obavezi za one koji ne poštuju odredbe o zapošljavanju OSI. Potvrda toga su samo dva slučaja zapošljavanja osobe sa invaliditetom (JU Dnevni centar „Tisa“ i Opština) što je više nego zanemarljivo mali broj u odnosu na procenat koji predviđa Zakon.

Biro rada Bijelo Polje povremeno organizuje „ Sunčanu radionicu“ u kojoj se radno angažuju OSI i koja svojim rezultatima promoviše sposobnosti i mogućnosti OSI i time utiče na podizanje nivoa svijeti o OSI.

Kreiranje politike i planiranje

Od mjera i aktivnosti lokalne uprave iz kojih se može sagledati politika lokalne uprave u oblasti invalidnosti treba pomenuti formiranje Savjeta za invalidna i hendikpirana lica, kao radnog tijela Skupštine koje razmatra predloge odluka i drugih akata vezanih za položaj i prava OSI i druga pitanja od značaja za status OSI i daje predloge u vezi sa tim.

Osnivanje JU Dnevni centar „ Tisa „ je od velikog značaja jer je u njemu obezbijeđen četvoročasovni i osmočasovni boravak djece i omladine sa umjerenim, kombinovanim i teškim smetnjama u razvoju.

Pri kraju je realizacija Lokalnog plana akcije za djecu u Bijelom Polju 2005-2010. godine, koji obuhvata i djecu sa smetnjama u razvoju.

U lokalnom parlamentu postoji institut „Prazne stolice“ koji mogu koristiti i organizacije OSI kako bi uticali na kreiranje politike u lokalnoj zajednici.

Organizacije osoba sa invaliditetom

U Bijelom Polju postoji 6 organizacija OSI koje zastupaju prava i interese OSI: Udruženje za pomoć hendikepiranim licima, Udruženje paraplegičara, Udruženje roditelja djece i omladine sa posebnim potrebama „ OAZA“, Organizacija slijepih, Organizacija gluvi i nagluvi i Udruženje oboljelih od multipleskleroze. Prvih pet su formirali koaliciju organizacija osoba sa invaliditetom pod nazivom „Savez OOSI“u cilju izrade Lokalnog plana akcije u oblasti invalidnosti za Bijelo Polje (LPAI).

Lokalna uprava je ovim organizacijama obezbijedila kancelarijski prostor (dala na korišćenje ili plaća zakup) i daje dio sredstava za finansiranje redovnog rada organizacije.

Obuka osoblja

Lokalna samouprava u dosadašnjoj praksi nije organizovala edukativne programe za svoje zaposlene na teme vezane za OSI, već su se zaposleni u lokalnoj upravi povremeno edukovali kroz edukativne sadržaje koje je realizovala neka od organizacija OSI i kroz sastanke sa predstavnicima organizacija OSI.

PREDLOG MJERA ZA PRIORITETNE OBLASTI

KANCELARIJA ZA OSOBE SA INVALIDITETOM

U okviru Sekretarijata za opšte upravne poslove i društvene djelatnosti biće osnovana kancelarija za osobe sa invaliditetom u kojoj će raditi dva izvršioca, od kojih će jedan obavezno biti osoba sa invaliditetom.

Nadležnosti Kancelarije su:

1. Formiranje Centralne baze podataka osoba sa invaliditetom
2. Praćenje implementacije LPAI (podnošenje godišnjeg izvještaja Skupštini.
3. Ostvarivanje kontakata i saradnje između lokalne samouprave, OOSI i relevantnih institucija u cilju rješavanja konkretnih problema.
4. Informisanje OOSI o javno objavljenim konkursima međunarodnih i domaćih donatora o finansiranju projekata NVO.
5. Izrada godišnjih planova akcije u saradnji sa OOSI.

Kancelariju za osobe sa invaliditetom osnovati u roku od šest mjeseci od dana usvajanja LPAI.

PODIZANJE SVIJEŠTI (BEZBJEDNOST)

U cilju promovisanja i poštovanja prava osoba sa invaliditetom, prva od aktivnosti u LPAI jeste podizanje svijesti građana o pomenutim pravima.

Ova aktivnost podrazumijeva borbu protiv stereotipa i predrasuda o ovoj grupi ljudi, promociju pozitivnog stava prema OSI i izgradnju odnosa poštovanja prema istim.

Građane treba upoznati sa potrebama osoba sa invaliditetom i uslugama i podršci koje im treba pružiti.

Informativne kampanje treba da prenose poruku da su osobe sa invaliditetom građani sa istim pravima i obavezama kao i ostali.

Cilj : Smanjiti predrasude i stereotipe o osobama sa invaliditetom.

POTREBE	POSTOJEĆI RESURSI	RJEŠENJE / MJERE	VREMENSKI ROKOVI	ODGOVORNI SUBJEKTI	IZVORI FINANSIRANJA
Stalno informisanje o resursima koje opština posjeduje za OSI	Web sajt opštine	Na sajtu opštine napraviti poseban odjeljak za OSI i redovno ga ažurirati, izraditi brošure i kataloge o resursima koje opština pruža OSI	6.mjesec i od usvajanja LPAI i kontinuirano	Opština, OOSI	Opština,
Finansiranje emisija putem elektronskih medija u cilju podizanja svijesti građana o OSI sa isticanjem pozitivne prakse	Javni servis radija Bijelo Polje	Inicirati emisije iz oblasti invalidnosti	6.mjes. od usvajanja kontinuirano	Opština mediji, NVO	Opština, OOSI, donatori

MEDICINSKA NJEGA

Cilj: Unapređenje zdravlja OSI i njihovih porodica, kroz razvoj sveobuhvatnog univerzalnog sistema zdravstvene brige na primarnom, sekundarnom i tercijarnom nivou, osjetljivog na opšte i specifične potrebe zdravstvene njege OSI.

POTREBE	POSTOJEĆI RESURSI	RJEŠENJE / MJERE	VREMENSKI ROKOVI	ODGOVORNI SUBJEKTI	IZVORI FINANSIRANJA
Inicirati na nivou lokalne samouprave, tako da zdravstveno osiguranje pokrije 100% cijene za sve usluge rehabilitacije u stacionarnim ustanovama, a da se zdravstvena zaštita u punom iznosu bez participacije obezbijedi za sve kategorije OSI, bez pravljenja razlika po stepenu i porijeklu oštećenja	Nacionalna Strategija za OSI	Podnijeti inicijativu	6 mjeseci od usvajanja	Opština Bijelo Polje	Ministarstvo zdravlja
Omogućiti da OSI prilikom osvarivanja prava na zdravstvenu zaštitu imaju prioritet	Nacionalna strategija	Podnijeti inicijativu	6 mjeseci	Dom zdravlja i Opšta bolnica	
Otvoriti savjetovalište za OSI u postraumatskom periodu	Nacionalna strategija	Podnijeti inicijativu	1 godina od usvajanja	Opšta bolnica Bijelo Polje	Opšta bolnica Bijelo Polje i Ministarstvo zdravlja

REHABILITACIJA

Osobe sa invaliditetom imaju pravo na uživanje najvišeg mogućeg standarda zdravlja bez diskriminacije po osnovu invalidnosti. Ovim osobama treba obezbijediti pristup zdravstvenim uslugama i uslugama rehabilitacije.

Rehabilitacija, u skladu sa SPUN-om, odnosi se na proces koji ima za cilj da osobama sa invaliditetom omogući postizanje i održavanje njihovog optimalnog fizičkog, intelektualnog, psihičkog i društvenog funkcionalnog nivoa, čime im se pruža mogućnost da promijene svoj život u pravcu većeg stepena nezavisnosti. Rehabilitacija obuhvata mjere za osposobljavanje i obnovu funkcija ili za nadoknadu gubitka ili nedostatka neke funkcije ili funkcionalnog ograničenja.

Cilj: Unapređenje zdravlja OSI kroz mjere rehabilitacije kako bi se što više osamostalili i uključili u sve aspekte društva.

POTREBE	POSTOJEĆI RESURSI	RJEŠENJE / MJERE	VREMENSKI ROKOVI	ODGOVORNI SUBJEKTI	IZVORI FINANSIRANJA
Da zdravstvene ustanove donesu program stalne rehabilitacije za sve grupe OSI.	Nacionalna Strategija za OSI	Podnijeti inicijativu	1 godina od usvajanja	Opština, nadležno ministarstvo, Dom zdravlja	Nadležno ministarstvo, donatori,
Edukacija i osnaživanje roditelja i porodice za rehabilitaciju kod kuće	Dom zdravlja, Razvojno savjetovalište i Služba za rehabilitaciju	Aktivno uključivanje stručnog kadra	Kontinuirano	Dom zdravlja i OOSI	Nadležna ministarstva, donatori
Materijalna pomoć opštine za posebne vidove rehabilitacije u Igalu i drugim banjama	Nacionalna strategija	Usvojiti kriterijume za dodjelu materijalne pomoći kod posebnih vidova rehabilitacije	1.godina od usvajanja	Opština	Opština,
Podrška opštine OOSI koje realizuju programe rehabilitacije	Nacionalna strategija	Izmjena odluke o kriterijumima i načinu raspodjele finansijskih sredstava za NVO	1 godina od usvajanja	Opština, OOSI	Opština, OOSI, donatori

SERVISI PODRŠKE

Službe za podršku treba da pomognu u povećanju nivoa nezavisnosti osoba sa invaliditetom i potpunom ostvarivanju njihovih prava.
Pomagala treba da budu dostupna i fizički i finansijski.

POTREBE	POSTOJEĆI RESURSI	RJEŠENJE / MJERE	VREMENSKI ROKOVI	ODGOVORNI SUBJEKTI	IZVORI FINANSIRANJA
Obezbeđenje radionice za opravku ortopedskih pomagala		Podržati projekte OOSI i preduzetnika za osnivanje radionica za opravku pomagala	1 godina od usvajanja	Opština i OOSI	Opština, OOSI i donatori

PRISTUPAČNOST

Cilj: Stvaranje okruženja koje ne ograničava OSI u pogledu uključivanja u društvenu zajednicu.

POTREBE	POSTOJEĆI RESURSI	RJEŠENJE / MJERE	VREMENSKI ROKOVI	ODGOVORNI SUBJEKTI	IZVORI FINANSIRANJA
Eliminisanje arhitektonskih barijera	Pravilnik o pristupačnosti, prilazne kose rampe kod doma zdravlja, opšte bolnice i dnevnog centra „Tisa“	Izgraditi kose rampe na ulazima i prilazima i prilagođavanje unutrašnjeg prostora za OSI na svim objektima ustanova i preduzeća sa prioritetom zgrade MUP-a i Zavoda za zdravstvo	1 god. od usvajanja LPAI	Opština ustanove i preduzeća	Opština, ustanove, preduzeća i donatori
Pristupačnost javnom prevozu.	Odluke kojima se reguliše linijski taksijevoz na teritoriji opštine B.Polje	Izmjena i dopuna postojećih odluka. Utvrditi obaveznost upotrebe vozila pristupačnog za OSI	1 god. od usvajanja	Opština ustanove preduzeća koja se bave prevozom putnika	Nadležno ministarstvo, opština, ustanove, preduzeća, donatori
Konsultovanje OOSI o pristupačnostima na svim nivoima.	Pravilnik o pristupačnosti, OOSI	Memorandum o saradnji Opštine i OOSI	6 mjeseci od usvajanja	Opština, OOSI	
Obezbijediti i označiti mjesta za parkiranje vozila za OSI na javnom parking prostoru i parkinzima ispred javnih ustanova i preduzeća u skladu sa pravilnikom o pristupačnosti		Donošenje odluke o određivanju parking prostora	6 mjeseci od usvajanja	Opština	Opština,

Uspostaviti standarde obaveznog označavanja putničkih vozila koje koriste osobe sa fizičkim invaliditetom		Donošenje odluke		Opština	Opština,

OBRAZOVANJE

Cilj : Uključivanje u proces obrazovanja svih kategorija djece sa smetnjama u razvoju i odrasle OSI kako bi se obezbijedio razvoj njihovih potencijala, osjećaja dostojanstva lične vrijednosti.

POTREBE	POSTOJEĆ RESURSI I PRAVNI OSNOV	RJEŠENJE / MJERE	VREMENSKI ROKOVI	ODGOVORNI SUBJEKTI	IZVORI FINANSIRANJA
Edukacija nastavnog osoblja o inkluzivnom obrazovanju u svim obrazovnim ustanovama	Zakon o vaspitanju i obrazovanju djece sa posebnim potrebama i djelimična edukacija nastavnog kadra u osnovnim školama.	Preporuke Opštine školama da edukuju što veći broj nastavnog osoblja i povećanje broja mobilnih timova	1 godina od osnivanja kancelarije za OSI	Škole, nadležno ministarstvo, opština i oosi	Nadležno ministarstvo, opština, oosi i donatori.
Personalni asistent u nastavi. Podrška djeci sa smetnjama uključenim u inkluzivno obrazovanje	Strategija o inkluzivnom obrazovanju ,pilot projekati NVO-a	Preporuka o potrebi nadležnom Ministarstvu, odnosno opštini	1 god. od usvajanja LPAI	Kancelarija za osi, OOSI	Nadležno ministarstvo odnosno opština
Uklanjanje arhitektonskih barijera u obrazovnim	Zakon o izgradnji objekata	Izgraditi pristupne rampe i liftove na	2 god. od usvajanja LPAI	Škole, opština OOSI, nadležno	Opština, OOSI, nadležno ministarstvo

institucijama		objektima svih obrazovnih ustanova, škola		o ministarstvo	vo,donatori
Nabavka dostupne udžbeničke literature i lektire kao i neophodnih pomagala i opreme za proces obrazovanja (Brajeve mašine, kompjuteri sa prilagođenim softverima, reproduktorima, ortopedska pomagala,...)		Nabavka shodno potrebama	1 god. od usvajanja LPAI	Škole, opština, OOSI, nadležno ministarstvo	Opština, OOSI, nadležno ministarstvo, donatori
Aдекватna priprema OSI u uključivanje u obrazovne programe	Dnevni Centar „Tisa“, Komisija za usmjeravanje djece sa posebnim potrebama, igračkoteka	Podrška neformalnom obrazovanju djece sa smetnjama u razvoju (pilot projekti)	kontinuirano	Škole, opština, OOSI, nadležno ministarstvo	Opština, OOSI, nadležno ministarstvo, donatori
Uključiti roditelje i OOSI u obrazovne procese putem uključivanja u savjete roditelja u školama	Savjeti roditelja u školama	Podržati projekte Savjeta roditelja i roditeljskih udruženja kada se odnose na OSI Preporuke direktorima škola da u Savjetu roditelja budu roditelj djeteta sa invaliditetom	Kontinuirano	Škole, opština, OOSI,	

ZAPOŠLJAVANJE

Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom obezbeđuje pravne osnove za institucionalni okvir profesionalne rehabilitacije i podsticanje bržeg zapošljavanja OSI. Postoji niz drugih razloga koji utiču na problem njihovog zapošljavanja: izražene predrasude i stereotipi kod poslodavaca o njihovim radnim sposobnostima, nizak nivo obrazovanja OSI, nedostatak odgovarajućih znanja i vještina, nedostatak službi podrške, koje treba da budu vođene od strane koordiniranih timova, nevladinih organizacija, udruženja i lokalnih vlasti, ne motivisanost i nizak stepen samopouzdanja ovih osoba, nedostatak adekvatne komunikacije, razmjene informacija i podataka između ustanova koje se bave obrazovanjem i zapošljavanjem.

Cilj:

Stvaranje uslova za prilagođavanje OSI tržištu rada, kroz edukaciju, treninge i profesionalno osposobljavanje, kao i prilagođavanje tržišta rada osobama sa invaliditetom.

POTREBE	POSTOJEĆI RESURSI	RJEŠENJE / MJERE	VREMENSKI ROKOVI	ODGOVORNI SUBJEKTI	IZVORI FINANSIRANJA
Donijeti plan razvoja profesionalne rehabilitacije, zapošljavanja i rada OSI. To podrazumijeva odgovarajuće obrazovanje i osposobljavanje za određena zanimanja u skladu sa sposobnostima i mogućnostima zapošljavanja prema potrebama i ponudama tržišta rada	Zakon o Profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom	Pri Zavodu za zapošljavanje napraviti plan razvoja profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja OSI	6 mjeseci od usvajanja LAPI-a	Opština, resorno Ministarstvo. ZZZBP	Opština i resorno Ministarstvo, donatori
Organizovati kampanje za podizanje svijesti o radnim sposobnostima OSI, kako bi se među	Zakon o Profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju	Seminari, javne tribine, okrugli stolovi, mediji (državni i lokalni)	6 mjeseci kontinuirano	ZZZBP i privatne Agencije za zapošlj	Opština, nadležno Ministarstvo, donatori, ZZZBP

građanima, a naročito među poslodavcima mijenjala svijest i stavovi u pogledu zapošljavanja i rada	u lica sa invaliditetom			avanje	
Sprovoditi kontinuirane programe edukacije asistenata i osoblja koji rade na uslugama profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja OSI	Djelimično edukovati kadar ZZZBP	Kontinuirana edukacija putem seminara, radnih posjeta	6 mjeseci od usvajanja i kontinuirano	Opština, Zavod za zapošljavanje i resorna Ministarstva	Resorno Ministarstvo
Realizacija primjera dobre prakse lokalne samouprave u zapošljavanju OOSI	Zakon o Profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju u lica sa invaliditetom	Zapošljavanje OSI u lokalnoj samoupravi, javnim ustanovama i preduzećima (najmanje dvije osobe godišnje)	6 mjeseci i kontinuirano	Opština	Opština i ZZZBP
Donijeti i sprovesti programe za psihološko osnaživanje OSI u cilju podizanja nivoa svijesti kod OSI o njihovim potencijalima i mogućnostima u pogledu profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja	OOSI	OOSI treba da naprave plan u cilju psihološkog osnaživanja svojih članova u pogledu profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja	6 mjeseci od usvajanja i kontinuirano.	OOSI	OOSI i donatori

OČUVANJE DOHOTKA I SOCIJALNA SIGURNOST

Cilj: Povećati stepen integrisanosti OSI u društvo kroz uspostavljanje savremenog sistema socijalne zaštite i obezbjeđenje adekvatnog životnog standarda.

POTREBE	POSTOJEĆI RESURSI	RJEŠENJE / MJERE	VREMENSKI ROKOVI	ODGOVORNI SUBJEKTI	IZVORI FINANSIRANJA
Formirati centralnu bazu podataka za OOSI i njeno stalno ažuriranje	OOSI, Centar za soc.rad i razvojno savjetovalište ZZZBP	Kontinuirano dostavljanje podataka Kancelariji za OSI	6 mjeseci od formiranja Kancelarije i kontinuirano	Kancelarija za Osi, OOSI	
Utvrđiti obavezu finansiranja izgradnje i kupovine stanova OSI koji nemaju riješeno stambeno pitanje		Donošenje odluke	1 godina od usvajanja	Opština	Opština
Angažovanje gestovnog prevodioca za potrebe nadležnih službi		Zapošljavanje prevodioca pri Centru za soc.rad	1 godina od usvajanja LPAI	Centar za socijalni rad	Nadležno ministarstvo
Personalni asistent za pomoć osobama sa invaliditetom	Pilot projekti NVO	Preporuka nadležnom ministarstvu za formiranje servisa podrške „Personalni asistent“	2010 do 2015.god	Opština i nadležno ministarstvo i OOSI	Nadležno ministarstvo, OSI

PORODIČNI ŽIVOT I LIČNI INTEGRITET

Osobama sa invaliditetom treba omogućiti da žive sa svojim porodicama. Lokalna zajednica podstiče da porodično savjetovalište uključuje i sticanje odgovarajućih znanja o invalidnosti i njenim efektima na porodični život.

Porodicama koje imaju osobu sa najtežim invaliditetom treba omogućiti predah i usluge tuđe njege. Potrebno je eliminisati sve nepotrebne prepreke za osobe koje žele da stvaraju porodicu i postanu roditelji.

Potrebe	Postojeci resursi	Rjesenja/ mjere	Vremenski rok	Odgovorni subjekti	Izvori finansiranja
Osnivanje Savjetovališta za probleme porodica OSI. (Psihosocijalna i pravna podrška)	Stručni kadrovi centra za soc.rad,dnevni centar "Tisa", OOSI	Formirati Savjetovalište pri Centru za socijalni rad	2 godine od usvajanja LPAI	Opština i Centar za socijalni rad,dnevni centar "Tisa", OOSI i opština	Nadležno Ministarstvo, donatori
Stvaranje uslova za privremeni smještaj OSI, u slučajevima privremene spriječenosti ili odsutnosti članova uže porodice. (Vrijeme korišćenja 1-10 dana)		Oformiti jedinice za privremeni smještaj osoba sa najtežim invaliditetom pri odgovarajućim ustanovama (Dnevni centar „Tisa“, dom za stare, hraniteljske porodice)	2015	Opština, dnevni centar "Tisa", OOSI i nadležno Ministarstvo	Opština, nadležno Ministarstvo, donatori
Edukacija porodica OSI o povišenoj opasnosti od seksualnog	Centar za podršku djeci i porodici	Kampanje i tribine	Kontinuirano	Centar za podršku djeci i porodici	Opština i, nadležno ministarstvo, donatori

i drugih vidova zlostavljanja njihovog člana					
Putem informisanja i promovisanja pozitivnih primjera , aktivno podsticati OSI da formiraju braccne zajednice i porodicu	Postojeći pozitivni primjeri	Medijsko isticanje pozitivnih primjera	Kontinuirano	OOSI	Opština,OOSI, donatori

Lokalna zajednica treba da pruži osobama sa invaliditetom mogućnost da iskoriste svoj stvaralački, umjetnički I intelektualni potencijal, ne samo za sopstvene potrebe, već I za obogaćivanje svoje zajednice, bilo da žive u seoskim ili u gradskim sredinama.

Potrebe	Postojeći resursi	Rjesenja/ mjere	Vremenski rok	Odgovorni subjekti	Izvori finansiranja
Fizicka pristupačnost javnim ustanovama kulture i umjetnosti (Muzej, pozoriste, bioskopi, otvorene pozornice)	Pravila o pristupačnosti	Izgradnja novih kosih rampi pri ustanovama kulture I umjetnosti, kao I unutrašnje prilagođavanje prostora za OSI	1 god. od usvajanja LPAI	Opština , javne ustanove kulture I umjetnosti	Opština, donatori
Podsticanje OSI da se priključe postojećim kulturno umjetničkim grupama na ravnopravnim osnovama u skladu sa svojim mogućnostima, željama i talentima	KUD	Aktivno uključivanje OSI u KUD	Kontinuirano	OOSI, donatori, KUD	OOSI, donatori

Cilj:

Pružanje mogućnosti osobama sa invaliditetom da u punoj mjeri iskažu svoje kreativne, umjetničke i sportske potencijale. iskažu svoj talenat, vještinu i umijeće, kroz njihovo uključivanje u kulturu, rekreaciju i sport kao ravnopravnih građana društva.

POTREBE	POSTOJEĆI RESURSI	RJEŠENJE / MJERE	VREMENSKI ROKOVI	ODGOVORNI SUBJEKTI	IZVORI FINANSIRANJA
Izraditi plan adaptacije postojećih sportskih, kulturnih i rekreativnih objekata i dosljedno sprovoditi odredbe zakona o pristupačnosti prilikom svake rekonstrukcije i gradnje novih objekata	Pravilnik o pristupačnosti	Napraviti plan za adaptaciju Sportskog centra, Centra za kulturu, uz saglasnost OOSI	1 godina od usvajanja	Opština i OOSI	Opština i nadležno Ministarstvo
Obezbijediti osobama sa invaliditetom pristup mjestima gde se odvijaju kulturna događanja ili pružaju kulturne usluge, organizuju sportske i rekreativne aktivnosti, pristup spomenicima i lokalitetima od nacionalne kulturne važnosti	OOSI	Obavezati organizatora i službu obezbeđenja da omoguće pristup OSI	Kontinuirano	OOSI, organizatori, uprava policije	
Sprovoditi programe i akcije kojima bi se podstaklo i promovisalo učešće OSI u kulturnim, rekreativnim i sportskim aktivnostima na svim nivoima u najvećoj mogućoj mjeri	OOSI	Organizovanje kulturnih i rekreativnih aktivnosti za OSI	Kontinuirano	Opština, nadležno Ministarstvo, OOSI	Opština, nadležno Ministarstvo, donatori, OOSI

RELIGIJA

Lokalna zajednica podstiče mjere za ravnopravno učešće osoba sa invaliditetom u vjerskom životu njihove zajednice.

Potrebe	Postojeći resursi	Rjesenja/mjere	Vremenski rok	Odgovorni subjekti	Izvori finansiranja
Fizicka pristupačnost vjerskim objektima	Pravilnik o pristupačnosti	Kose rampe pri vjerskim objektima	1 godina	Vjerske zajednice,	Opština, Vjerske zajednice, donatori

INFORMISANJE I ISTRAŽIVANJE

Cilj: Sakupljanje i širenje informacija o uslovima u kojima žive OSI i promovisanje sveobuhvatnih istraživanja o svim aspektima, uključujući tu i prepreke koje utiču na život osoba sa invaliditetom.

POTREBE	POSTOJEĆI RESURSI	RJEŠENJE / MJERE	VREMENSKI ROKOVI	ODGOVORNI SUBJEKTI	IZVORI FINANSIRANJA
Istraživanje o uticaju socijalnih i ekonomskih uslova na OSI i njihove porodice.		Memorandum o saradnji OOSI i Centra za soc.rad Opština	2010-2015	Centar za soc. rad, Opština i NVO	Centar za soc. rad Opština i NVO

KREIRANJE POLITIKE I PLANIRANJE

Organizacije osoba sa invaliditetom i osobe sa invaliditetom treba podsticati kako bi i oni učestvovali u kreiranju politike i uključili se u donošenje odluka koje se tiču programa i aktivnosti od značaja za njih. Potrebe i problemi treba da budu ugrađeni u opšte politike i planove. Njihova politička, ekonomska, socijalna, kulturna i druga prava moraju biti na ravnopravnoj osnovi sa pravima drugih građana.

Cilj: Omogućiti uslove da osobe sa invaliditetom mogu ostvariti efektivno i puno učešće u političkom i javnom životu na osnovama jednakosti sa drugima, neposredno ili preko slobodno izabраниh predstavnika i preko svojih organizacija.

POTREBE	POSTOJEĆI RESURSI	RJEŠENJE / MJERE	VREMENSKI ROKOVI	ODGOVORNI SUBJEKTI	IZVORI FINANSIRANJA
Da lokalna samouprava pri donošenju razvojnih planova, programa i drugih akata, omogući aktivno učešće OOSI	Zakon o lokalnoj samoupravi	Izmjena i dopuna odluke o učešću lokalnog stanovništva u vršenju javnih poslova	6. mjeseci od usvajanja LPAI-a	Opština, OOSI	

POTREBE	POSTOJEĆI RESURSI	RJEŠENJE / MJERE	VREMENSKI ROKOVI	ODGOVORNI SUBJEKTI	IZVORI FINANSIRANJA
Dosledna primjena propisa koji se bave isključivo pitanjima invalidnosti.	Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom, Pravilnik o pristupačnosti	Primjena propisa	Kontinuirano	Svi subjekti obuhvaćeni odgovarajućim pozitivnim propisima	

ORGANIZACIJE OSOBA SA INVALIDITETOM

Uloga organizacija osoba sa invaliditetom sastoji se u identifikaciji potreba i prioriteta, ocjeni usluga i uslova koje postoje u lokalnoj zajednici, formiranju senzibilisane društvene svijesti i zalaganje za promjene.

Ove organizacije treba da imaju savjetodavnu ulogu u mnogim društvenim oblastima.

POTREBE	POSTOJEĆI RESURSI	RJEŠENJE / MJERE	VREMENSKI ROKOVI	ODGOVORNI SUBJEKTI	IZVORI FINANSIRANJA
Finansiranje materijalnih troškova kancelarije OOSI	Budžetsko finansiranje oosi	Donošenje posebne odluke o finansiranju	6 mjeseci od usvajanja	Opština, OOSI,	Opština,
Obilježavanja 3. decembra međunarodnog dana osoba sa invaliditetom	Lokalna samouprava i OOSI	Tradicionalno organizovanje proslave trećeg decembra	Svakog trećeg decembra	Opština, OOSI,	Opština OOSI, donatori,

Osobe koje su angažovane na planiranju programa, realizaciji aktivnosti i sprovođenju mjera iz oblasti invalidnosti treba da budu posebno i adekvatno obučene za tu oblast.

Cilj: Obučiti osoblje koje radi sa Osi o njihovim pravima i savremenim tendencijama u oblasti invalidnosti, kao i pristupu i komunikaciji sa OSI.

POTREBE	POSTOJEĆI RESURSI	RJEŠENJE / MJERE	VREMENSKI ROKOVI	ODGOVORNI SUBJEKTI	IZVORI FINANSIRANJA
Isticanje značaja obučavanja svih društvenih radnika u lokalnoj zajednici o pitanjima invalidnosti.	Eksperti, sociolozi, socijalni radnici, organizacije OSI...	Organizovanje okruglih stolova i predavanja na temu invalidnosti	1 godina od usvajanja	Nadležno ministarstvo Opština , OOSI	Nadležno ministarstvo Opština , OOSI
Organizovanje programa edukacije za sve zaposlene u društvenom sektoru u cilju povećanja senzibiliteta i razbijanja predrasuda po pitanju invalidnosti uz uključivanje OSI kao predavača i instruktora.	Eksperti, sociolozi, socijalni radnici, organizacije OSI...	Redovni sastanci i konsultacije: OOSI-Lokalna samouprava.	Kontinuirano	Nadležno ministarstvo Opština , OOSI,	Nadležno ministarstvo Opština OOSI, donatori,

EVALUACIJA I MONITORING

Praćenje realizacije lokalnog plana akcije u oblasti invalidnosti vršiće kancelarija za osobe sa invaliditetom u kontinuitetu, uz obavezu izrade i dostavljanja godišnjeg izvještaja Skupštini.

DOKUMENTI NA KOJIMA SE TEMELJI LPAI

Kao osnov za izradu LPA u oblasti invalidnosti upotrijebljena su rješenja sadržana u međunarodnim i domaćim dokumentima, koja pitanje tretmana OSI prvenstveno postavlja kao pitanje poštovanja ljudskih prava a ne kao jedan od brojnih segmenata socijalne politike i budžetski rashod.

1) Međunarodni pravni akti:

- **Univerzalna deklaracija UN –a o pravima čovjeka.**
- **Međunarodna konvencija o pravima osoba sa invaliditetom,** donijeta od strane Generalne Skupštine UN-a.
- **Standardna pravila UN-a o izjednačavanju mogućnosti za osobe sa invaliditetom,**
- **Evropska socijalna povelja,** predviđa da osobe sa invaliditetom imaju pravo na nezavisnost, socijalnu integraciju i puno učešće u životu društvene zajednice,
- **Konvencija o pravima djeteta,** usvojena od Generalne Skupštine UN „ priznaje djeci sa invaliditetom pravo na posebnu brigu, pravo da uživaju pun i kvalitetan život u uslovima koji olakšavaju njihovo aktivno učešće u zajednici, pomoć koja je besplatna, kada je god to moguće, i pravo na obrazovanje“.
- **Preporuka EU o koherentnoj politici za osobe sa invaliditetom.**

2) Pravni akti Crne Gore:

- **Ustav Crne Gore** određuje da je Crna Gora građanska, demokratska, socijalna i ekološka država i da svako ima pravo na jednaku zaštitu svojih prava i sloboda, te da su svi pred zakonom jednaki bez obzira na bilo kakvu posebnost i lično svojstvo i da svako ima pravo na rad i na pravične i humane uslove rada. Jemči se posebna zaštita lica sa invaliditetom.

- **Zakon o radu;**
- **Zakon o socijalnoj i dječijoj zaštiti;**
- **Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju;**
- **Zakon o opštem obrazovanju i vaspitanju;**
- **Zakon o vaspitanju i obrazovanju djece sa posebnim potrebama;**
- **Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom;**

- **Nacionalna Strategija za integraciju osoba sa invaliditetom u Crnoj Gori** predstavlja najširi pravni okvir za uspješnu i održivu socijalnu integraciju OSI, kao ravnopravnih i samosvjесnih građana u društvenu zajednicu.
- **Strategija za suzbijanje siromaštva i socijalne isključenosti u Crnoj Gori** predstavlja jednu od osnova za rješavanje ovog kompleksnog, multisektorskog problema.
- **Nacionalni izvještaj o položaju OSI u Crnoj Gori**, poslužio je kao osnova za opis postojećeg stanja i problema u oblasti prava OSI.
- **Nacionalni plan akcija za djecu u Crnoj Gori** tretira pitanje djece sa invaliditetom i njihovog uključivanja u društvo i pristupa svim uslugama (soc.zaštita, obrazovanje, zdravstvo).
- **Pravilnik o bližim uslovima i načinu prilagođavanja objekata za pristup i kretanje lica smanjene pokretljivosti**

SKUPŠTINA OPŠTINE BIJELO POLJE

Br.02-1312/02
Bijelo Polje, 28.04.2010. godine

PREDSJEDNIK
Refik Bojadžić s.r.